

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁRTUDOMÁNYI CENTRUM
AGRÁRGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR

**INTERDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOM- ÉS AGRÁRTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA**

Doktori iskola vezető: **Dr. Szabó Gábor** a közgazdaságtudomány doktora

”Doktori (PhD) értekezés tézisei”

**A DEBRECENI EGYETEM SZEREPE AZ AGRÁRFELSŐOKTATÁS
ÉS A VIDÉKI HUMÁNERŐFORRÁS FEJLESZTÉSÉBEN**

Készítette:

Dr. Csapóné Riskó Tünde

Témavezető:

Dr. Fehér Alajos
egyetemi magántanár

DEBRECEN

2004

Bevezetés

A felsőoktatás hallgatói létszáma folyamatos növekedés után jelenleg stagnáló szinten van. A felsőoktatási intézmények által kibocsátott diplomák értékét a munkaerőpiac elkezdte differenciálni. A leendő hallgatók intézményválasztását nagymértékben befolyásolja az egyes intézmények diplomáinak megítélése, értéke. A felsőoktatási intézményeknek nemcsak fontos feladata, hanem létérdeke is a végzett hallgatóival való folyamatosan kapcsolattartás. Ezáltal igen értékes információkhoz juthatnak a végzett hallgatók helyzetéről, a képzési programok megmérettetéséről és általában a végzett hallgatók távolabbi sorsáról. A dolgozatból kiderül, hogy a végzett hallgatók zöme igényli is ezt a végzés utáni kapcsolattartást. A végzett hallgatókkal való kapcsolattartás azonban nem csak az anyaintézmények számára fontos, hanem a végzett hallgatók számára is legalább ugyanannyi előnyt kínál egy jól megszervezett "alumni program".

1. A kutatás célkitűzései

- A hazai felsőoktatás-agrárfelsőoktatás helyzetének elemzése a témához kapcsolódó publikációk és statisztikai adatok alapján;
- A hazai agrár foglalkoztatási helyzet vizsgálata és bemutatása a kapcsolódó szakirodalom és statisztikai adatok alapján;
- Az alumni rendszer működtetésében élen járó külföldi egyetemek tapasztalatainak és a témával kapcsolatos publikációknak a szintetizálása, a hasznosítható tapasztalatok javaslatokként történő megfogalmazása;
- Az 1995-2002. között végzett hallgatók karrierkövetése kérdőíves felmérésen keresztül a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában, az eredmények kiértékelése, következtetések, javaslatok megfogalmazása.

2. Előzmények és az alkalmazott módszerek

Az oktatási intézmények hatékonyságának tényleges mérése tulajdonképpen csak utólag, a végzetek elhelyezkedése után következhet be, amikor a munkáltatók, a munkatársak és a diplomás munkavállalók együttesen adnak számot a beilleszkedés tapasztalatairól. Ezáltal minősítik a diplomák értékét, illetve az intézmények visszajelzést kapnak fejlesztési munkálataikhoz. Ez a fajta vizsgálat még nem általános, de már folynak próbálkozások (**Vámos, 2002**).

Az UnivPRESS-ranking© készítői is hangsúlyozzák a munkaerőpiaci visszajelzések fontosságát. A felhasználók ezen kiemelten lényeges csoportjával az intézményesült kapcsolatok még csak most épülnek ki. Kiemelik a karrierkövetés jelentőségét és a felhasználói szféra képviselőivel, elsősorban a kamarákkal, munkaügyi központokkal, regionális intézményekkel való tartalmi munkában megnyilvánuló partnerség kialakítását (**UnivPRESS-ranking©, 2002**).

Emőkey (2001) élesen bírálja írásában a több évtizede kialakult mezőgazdasági képzési rendszert. Hangsúlyozza, hogy a tartalmi struktúrát, a tanítandó tananyagot főnről előíró, bemeneti szabályozású, a szakmai élettel, a valóságos szakmai problémahelyzetekkel és problémákkal kapcsolatban nem lévő szakmai képzés megérett a változtatásra. Vagyis indokoltá vált egy másik, a korábbiaktól eltérő, a megváltozott körülményekhez igazodó koncepció alapján egy olyan új tanulásszervezési eljárás megkeresése, mely a tanulás való céljai mentén szervezi meg a képzést és **a hangsúlyt a kimenetre fekteti**, arra, hogy a valós igények alapján milyenné váljon a képzésben résztvevő a képzési folyamat hatására.

A végzett hallgatók karrierkövetésére, a friss diplomások életpálya-vizsgálatára mind országos szintű, mind intézményekhez kötött egyedi és ebből kifolyólag igen különböző kezdeményezések történtek már és történnek is folyamatosan. Hozzá kell azonban tennem, hogy nem túl nagy számban. Pedig az intézmények számára igen fontos visszacsatolást jelent a végzett hallgatók utólagos véleménye, illetve a náluk megszerzett mind elméleti, mind gyakorlati tudás alkalmazhatósága a munkaerőpiacon. A végzett hallgatók az intézményeknek kiváló reklámjai lehetnek, de ugyanakkor negatív reklámjai is, ha folyamatosan és nagy számban nem tudnak vagy csak

képzettségükhöz nem méltó szinten tudnak csak egyes diplomákkal elhelyezkedni, illetve ha az intézményben megszerzett tudás nem igazán alkalmazható, vagy éppen nem elégséges a munkaerőpiaci elvárásokhoz.

Bilik István a Felsőoktatási Konferenciák Szövetségének titkára 2003. júniusában a FIDÉV workshop-on tartott előadásában beszámolt arról, hogy felmérést végeztek a felsőoktatási intézmények között arról, hogy végeznek-e hallgatói nyomonkövetést és ha igen hogyan. Megállapításai a következők voltak: (1) nem végeznek ilyen vizsgálatot, (2) végeztek ilyen vizsgálatot, de a kis végzett hallgatói érdeklődés miatt abbahagyták, (3) végeznek ilyen vizsgálatot, de nem egységes elvek szerint, (4) a vizsgálatot általában az egyes karok végzik (nem minden kar), (5) össz-intézményi felmérést/értékelést nem végeznek. A követési módszerek igen változatosak: (1) alapvető különbségek vannak az intézmények és a kérdezési tematikák között, (2) van, ahol a stabil munkahelyen levőket kérdezik a munkahelyi körülményekről, a munkahely és az iskola, a kérdezett és az iskola megmaradt/újraindult kapcsolatairól, (3) van, ahol a munkahelyet kérdezik az ott elhelyezkedettekről, (4) van, ahol hosszabbtávú, van ahol rövidtávú információkat kérnek, (5) van, ahol csak a szerzett szakmában történő elhelyezkedésről érdeklődnek (**Bilik, 2003**).

A felsőoktatás tömegessé válásával egyre jobban oda kell figyelni a végzős hallgatók munkaerőpiaci helyzetének változására. Az új képzési struktúra első végzett diplomás korosztályainak kibocsátásával párhuzamosan a prognózis mellett a visszajelzés igénye is egyre erőteljesebbé vált. Ennek érdekében először intézményi kezdeményezések történtek, majd elindult egy országos program az Oktatási Minisztérium "megrendelésére" és finanszírozásával, melynek szakmai feladatait a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi Erőforrások Tanszékének szakember gárdája látta el. Ez a **Fiatalképzés Munkaerőpiaci Életpálya - Vizsgálatának** kutatási programja (FIDÉV), amely mindeddig a legnagyobb szabású kezdeményezés. A végzős hallgatók követésének célja, hogy a hallgatók, felsőoktatási intézményekbe jelentkezők, a felsőoktatási intézmények, a munkaadók és a Minisztérium visszajelzést kapjanak arról, hogyan ítélik meg a végzettség munkaerőpiaci helyzetüket, elvárásaik teljesülését, a tanult ismeretek használhatóságát. Eddig az 1998-ban és az 1999-ben végzettség életpálya követése valósult meg. 1999 szeptemberében keresték meg az 1998-ban végzettséget. Állami felsőoktatási intézmények nappali

tagozaton végzett hallgatóit keresték meg, összesen 20.446 főt, 51 intézményből. 6850 visszaküldött kérdőívet dolgoztak fel, a visszaküldési arány 33,5% volt. 2000. szeptemberében indult a második fázisa a felmérésnek, amikor az 1999-ben végzetteket keresték meg, összesen 26.998 főt. A vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények körét kibővítették az egyházi és magán felsőoktatási intézményekkel. Az intézmények száma 35 volt, ami csak az integráció miatt csökkent. 5808 visszaküldött kérdőívet tudtak feldolgozni, ami 22,5 százalékos visszaküldési aránynak felel meg. A kutatás módszertana az önkitöltős kérdőívek elemzésén alapult. A 37 kérdés tematikus blokkjai: végzettség, foglalkozás és munkahely-munkakör definiálása, kereset és elégedettség, a munkában használt készségek, továbbképzési helyzet. **Fábri György** cikkében figyelmeztet arra is, hogy egy karrierkövetéses vizsgálat célkitűzéseinek megbízó általi tisztázatlansága sok félreértés forrása lehet. E mögött többnyire valóságos, súlyos dilemma húzódik meg: vajon egy karrierkutatás a felsőoktatás-politikai döntéshozatalhoz vagy a szolgáltatást igénybe vevő továbbtanulók döntéseihez kínál információkat. A két szempont nem feltétlenül mond ellent egymásnak, de érzékelhető, hogy más helyiértéket, jelleget és értelmezést kapnak ugyanazok a megállapítások az eltérő kontextusokban (**Fábri, 2001.**) és (<http://www.om.hu>) és (**FIDÉV workshop, 2003**).

Maradva még az országos szintű vizsgálatoknál, említésre méltó az a felmérés, illetve tanulmány, amit az Universitas Press Képzési és Információs Ügynökség és a Jeltárs Jelenkor Társadalomkutató Műhely készített. Kérdőíveiket nappali tagozatos hallgatókkal töltették ki a 2000-2001-es tanév első félévében. Összesen 2089 sikeres interjú készült. A felmérés célja a felsőoktatási intézmények rangsorolása (presztízsrangsor) a hallgatói vélemények alapján, melyek a diákok közérzetére, szakmai előmenetelük segítésére, az oktatás és a diploma versenyképességére, színvonalára irányultak. A felmérés eredménye, illetve a felállított rangsorok igen vegyes fogadtatást kaptak, sokan vitatják ilyen-olyan okok miatt és megkérdőjelezik a felmérés objektivitását, az intézmények megfelelő reprezentativitását. Egy azonban biztos, Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban több évtizede készülnek hasonló rangsorok és ezek igen fontos szerepet töltenek be a felsőoktatás értékeléséről folytatott vitákban, hiszen a felhasználó (szülő, diák, jövőző alkalmazó) szempontjából közelítenek a felsőoktatási intézményekhez.

A magyarországi presztízsrangsor készítői is hangsúlyozzák, hogy a rangsor szemlélete felhasználó-központú, vagyis a hallgatók, a munkaerőpiac és a felsőoktatás gazdasági-regionális partnereinek szempontjait érvényesíti. Bármennyire is lényeges a presztízs, természetesen nem helyettesítheti az objektív mutatók szerinti értékelést és nem is mosható azzal össze. Egyfajta orientációt nyújt a felhasználóknak és ugyanakkor "elgondolkodtatja" az intézményeket az egyes rangsorokban való elhelyezésük kapcsán. A Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kara a képzés, a diploma értéke, piacképessége vonatkozásában az összesített rangsorban az első helyre került, az önképzés, a szakmai előrejutás segítése vonatkozásában pedig a második helyre. Az intézménnyel való azonosulás vonatkozásában az összesített rangsorban ismét második helyre kerül a Kar. Az egyes alrangsorokban való helyezések mindenképpen elgondolkodtatóak **(F.Tóth, 2002)** és **(UnivPRESS-ranking©, 2002)**.

Áttérve néhány igen színvonalas intézményi szintű példa ismertetésére, elsőként a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen folyó munkát emelném ki. A felhasznált tanulmány szerzői is hangsúlyozzák, hogy a fokozódó teljesítménykövetelmény, illetve verseny miatt a hallgatók az oktatást egyre inkább szolgáltatás jellegűnek fogják fel, igényességében, minőségében nagyban érdekeltté válnak. Igen nagy hangsúlyt fektetnek mind a hallgatók, mind a volt hallgatók véleményére és ezeket felhasználják a képzésfejlesztés során. Kérdőíves felmérést végeznek minden félév végén értékelvén az egyes tantárgyak oktatóinak munkáját, továbbá az ötödéves hallgatók visszatekintő módon, hosszabb időszakot átfogva értékelik az oktatás egészét. Harmadik fázisa ennek a folyamatnak a munkaerőpiaci értékelés, melynek során a volt hallgatók – már néhány éves munkatapasztalattal – saját tapasztalataik tükrében nyilatkoznak az egyetemi képzés egészéről, elhelyezkedési lehetőségeikről **(Kerékgyártóné et al., 2002.)**

Patkós (2002) is megerősíti cikkében, hogy a felsőoktatási rendszer kiterjedésével, egyre növekvő ráfordítási igényeivel a társadalom egyre áttekinthetőbb képet igényel a képzési folyamat hatékonyságáról, követi a képzést igénybevevő egyre sokrétűbb társadalmi háttérű diákság elvárásaihoz igazodó oktatási módszereket. A visszacsatolási rendszer kiépítése a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen is megkezdődött.

A végzett hallgatók nyomonkövetésének igen komoly és tanulságos mintájával találkozhatunk – agrár-felsőoktatási intézmények közül – a volt Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, a mai Szent István Egyetem gödöllői campusán. 1995-ben megalakították a Gödöllői Egyetem volt Diákjainak Baráti Egyesületét (GEDBE) azzal a céllal, hogy összefogják az ott végzett mérnököket és folyamatosan vizsgálják helyzetüket, élet-és munkakörülményeiket. FVM támogatással 1997-ben kezdték el kérdőíves felméréseiket. Több tízezer adat beérkezése és feldolgozása után fogalmazták meg megállapításaikat, amelyek természetesen nem reprezentálhatják a teljes agrárértelmiség helyzetét, azonban mégis tájékoztatást nyújthatnak az egész "agrárszakember gárda" jelenlegi helyzetéről. A szakemberek számbavétele, életkörülményeik folyamatos elemzése, a jövő agrárgazdaság fejlesztése, valamint a képzés szempontjából nélkülözhetetlen alapot jelent. A széleskörű felmérés eredményeit egy kiadvány formájában nyilvánosságra hozták, melyben a következő főbb csoportokba rendezték a vizsgált kérdésköröket: (1) a magyar agrárértelmiség életkörülményei, életminősége, (2) az agrárgazdaság helyzetével kapcsolatos vélemények, (3) javaslatok az agrár-felsőoktatás korszerűsítésére, (4) javaslatok az agráragazat jövőbeli fejlesztésére (Vajdai, 2002.).

Nevezett vizsgálatoknak az eredményeit doktori értekezésem "Az eredmények kiértékelése" c. fejezetében folyamatosan összevetem saját eredményeimmel, megállapításaimmal.

Az oktatási intézmények egykori diákjaiknak bizonyos rendszerességgel kiküldött kérdőívei segítségével folyamatosan vizsgálhatják az általuk kibocsátott diploma értékét, a végzett hallgatók munkaerő-piaci lehetőségeit, felkészültségét. Ezen kérdőíves felmérések kiértékelése igen hasznos információkat nyújt az anyaintézmények számára és lehetőséget biztosít arra, hogy tantárgyi programjaikat az aktuális munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelően alakítsák.

Adatlapunkkal, mely összesen 23 összetett kérdést tartalmaz, az alábbi főbb kérdéscsoportokra kívántunk választ kapni:

- Elhelyezkedésre vonatkozó információk
- Anyaintézmény minősítése

- Nyelvtudás
- Anyaintézménnyel való kapcsolattartás

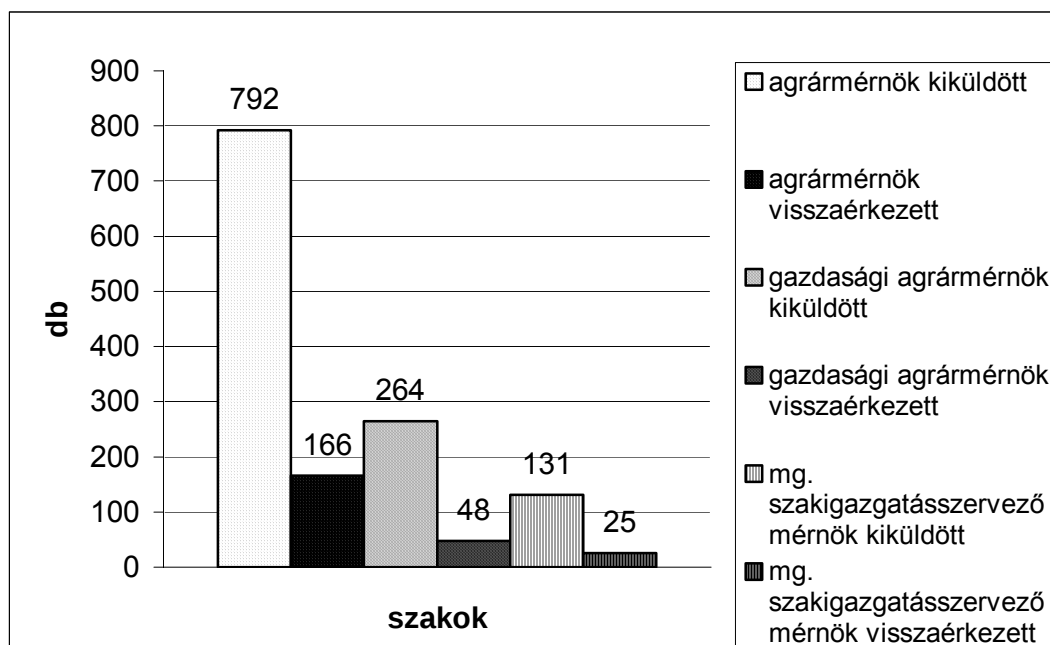
Az első három kérdéscsoportra kapott válaszok segítségével az intézményben folyó képzés és a megszerzett diplomák piacképességét vizsgáltam. Az utolsó kérdéscsoport azt mérte fel, hogy a végzett hallgatók igénylik-e egykori intézményükkel a kapcsolattartást és ha igen, milyen módon tudnák azt elképzelni (anyagi támogatás, hallgatók fogadása szakmai gyakorlatra, projektekben való közreműködés, stb.).

Ezzel a végzett hallgatók nyomonkövetését szolgáló kérdőívvel a jogelőd Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának, majd Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának nappali tagozatán 1995. és 2001. között végzett valamennyi hallgatóját **2001. őszén** kerestem meg postai úton. 1995-1999 között csak agrármérnök szakon voltak nappali tagozatos végzett hallgatói a Karának, 2000-től azonban az alapképzéses nappali szakok száma háromra emelkedett, így kibővült a végzetek köre a gazdasági agrármérnök szak és a mezőgazdasági szakigazgatásszervező mérnök szak végzős hallgatóival. Második lépcsőben **2002. őszén** kerestem meg a 2002. nyarán végzett valamennyi érintett hallgatót. A három vizsgált szak közül az agrármérnök szak és a gazdasági agrármérnök szak ötéves egyetemi képzés, a mezőgazdasági szakigazgatás szervező mérnök szak pedig hároméves főiskolai szintű képzés. Vizsgálatom azért csak a nappali tagozaton végzettekre terjedt ki, mert ők a végzésük után léptek ki először a munkaerőpiacra, amíg a kiegészítő, illetve levelező képzésben résztvevők már jórészt egyetemi tanulmányaik alatt is rendelkeznek munkahellyel, így a felmérés eredményeit torzították volna.

Összesen 1.187 kérdőívet postáztam ki, melyből 239 kiértékelésre alkalmas válasz érkezett vissza. A megkeresett egykori diákok nevét nem szerepeltettem, remélve, hogy így magasabb lesz a visszaküldési arány. Egy adott szisztéma szerint azonban bekódoltam a kérdőíveket, hogy a települések szakonként és a végzés éve szerint beazonosíthatóak legyenek majd a kiértékelésnél. A kiküldött és feldolgozott kérdőívek megoszlása az **1. ábrán** látható.

Az összesítésből megállapítható, hogy a visszaérkezett és kiértékelhető kérdőívek százalékos aránya kedvező, azaz 20,1 százalék összes kérdőív viszonylatában..

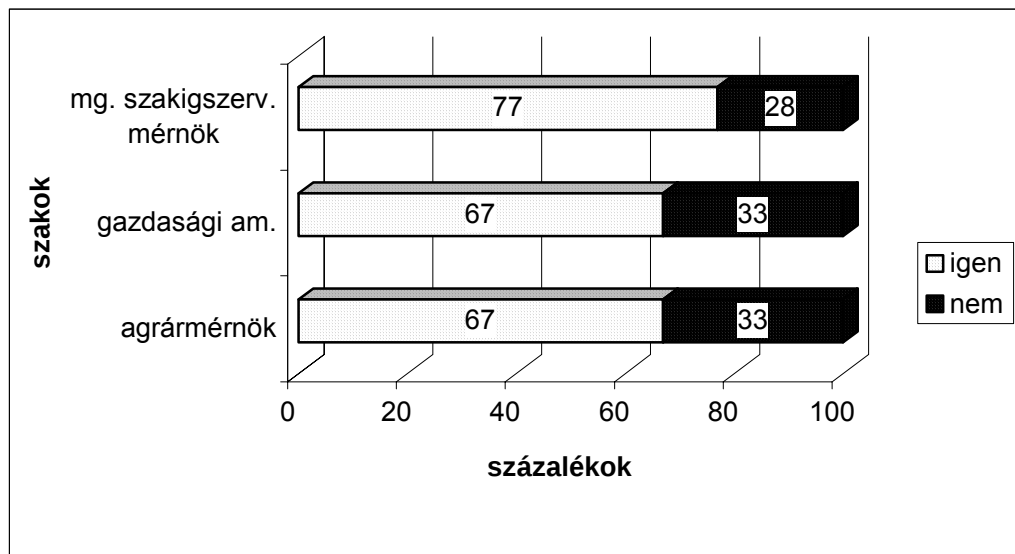
1.ábra: A kiküldött és visszaérkezett kérdőívek aránya

A kérdőíven ugyan nem kértem megadni nevet és elérhetőséget, ennek ellenére igen magas arányban névvel és aktuális címmel ellátva kaptam vissza őket. A két egyetemi szakon végzettek pontosan egyforma arányban adták meg nevüket és címüket a kérdőíven, illetve a borítékon. A főiskolai szak végzettjei itt nagyobb arányban adtak igen választ, lehetővé téve aktuális elérhetőségükkel a későbbi megkeresést. Ez is arra utal, - amit majd a kérdőív idevonatkozó kérdéseire kapott válaszok több megközelítésben is igazolni fognak - hogy a végzett hallgatók zöme igényli az anyaintézménnyel való aktív kapcsolatot végzés után is. Megfigyeléseimet a **2. ábrán** szemléltetem.

A kérdőívek feldolgozása és kiértékelése a Microsoft Access adatbázis-kezelő program segítségével egy a kutatómunkám keretében speciálisan erre a célra létrehozott adatbázisban történt, mellyel lehetőség nyílt a kérdőívek és kérdések egyenkénti feldolgozására és speciális lekérdezésekre.

2. ábra: A névvel és címmel visszaküldött kérdőívek aránya

A visszaérkezett kérdőívekkel kapcsolatos tapasztalatok a következőkben összegezhetők:

- Magas a teljesen kitöltött kérdőívek száma
- A kérdőívek kitöltését a felkértek komolyan vették, amire az utal leginkább, hogy több esetben is kiegészítő szöveges értékeléseket tettek
- Ezen előbb említett szöveges értékelések jelentős háttér információkat hordoznak
- Több esetben pozitív visszajelzés (gratulálás) érkezett, ami a kérdőíves felmérés indokoltságát támasztja alá
- Szintén a pozitív fogadtatást jelzi, hogy a visszaküldött kérdőívek közel 70%-a névvel, aktuális elérhetőséggel van ellátva

A matematikai statisztikai módszerek közül a csoportosítást és összehasonlítást használtam a kérdőívek kiértékelésénél. Az eredmények térképszerű megjelenítésénél Arc View 3.2 térinformatikai programot használtam.

A témában széleskörű szakirodalmi kutatásokat is végeztem és a saját felmérésem során kapott eredményeken rendszeresen összehasonlítottam az ebben a témában publikált hazai felmérések eredményeivel.

3. Az értekezés főbb megállapításai

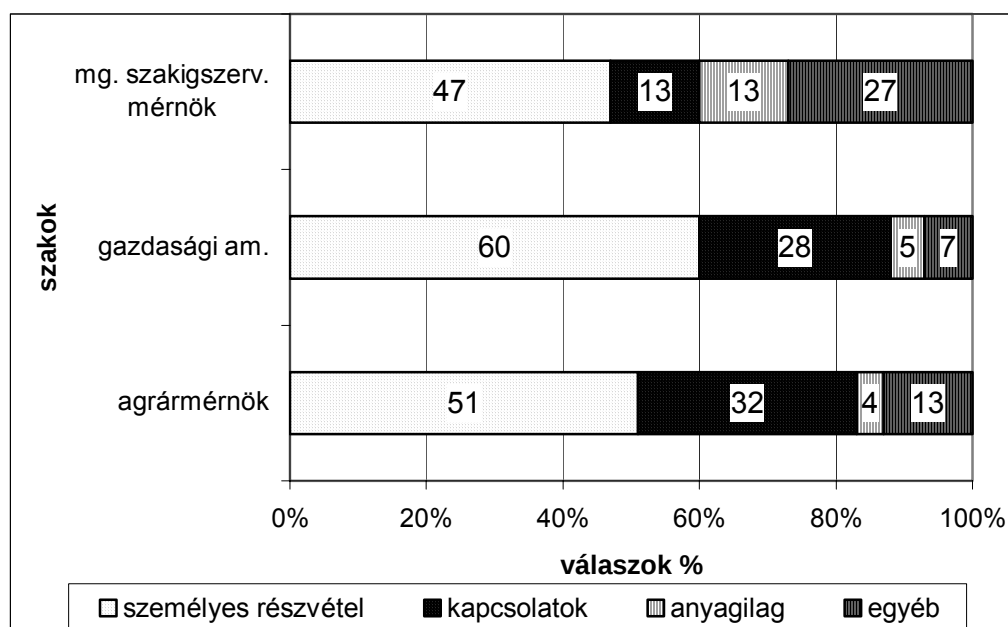
1. **A felsőoktatás hallgatói létszáma folyamatosan növekedett** a szakok bővülésével párhuzamosan. Az egyetemi, főiskolai diplomával szerzett szaktudás a munkaerőpiacon egyre értékesebb. A munkanélküliek között a diplomások aránya a legalacsonyabb. Ezek mind jelentősen növelik a felsőfokú továbbtanulás iránti érdeklődést. Ugyanakkor jelentős különbségek alakultak ki a különböző intézmények között, s ez a gyakorlatban is differenciálni kezdte a diplomák értékét.

2. Az egységes európai felsőoktatási térség kialakítása érdekében **hazánk felsőoktatása is átalakításra szorul**, ami magában foglalja a könnyen érthető és összehasonlítható fokozatot adó képzési rendszer, a kétlépcsős képzés, valamint a kreditrendszer bevezetését, az élethosszig való tanulás támogatását, a hallgatói mobilitás elősegítését, a minőségbiztosítás területén az összehasonlítható kritériumokon és módszereken alapuló európai együttműködés kialakítását, a felsőoktatás szükséges európai vonatkozásainak támogatását, különösen a tantárgyfejlesztésre, intézményközi kooperációkra, mobilitási lehetőségekre és a tanulmányokra, a gyakorlati képzésre, és a kutatásra vonatkozóan.

3. A végzett hallgatókkal való kapcsolattartás Magyarországon még nem épült ki sem olyan számban, sem olyan mélységben, mint az Amerikai Egyesült Államokban, illetve egyes nyugat európai országokban (Anglia, Hollandia). A végzett hallgatók testesítik meg az egyes intézmények szellemi értékeit, végzésük után megérdemlik és igénylik is az anyaintézménnyel való folyamatos kapcsolattartást. **Anyaintézményhez való kötésük egy igen komplex és átgondolt feladat- és kapcsolatrendszer, mely csak akkor működik igazán, ha az mind az anyaintézmény, mind az egykori diákok számára egyaránt előnyöket kínál.** A végzett hallgatók mind fogyasztói, mind kínálói lehetnek az anyaintézmény által nyújtott szolgáltatásoknak. A karrier-tanácsadásban részt vehetnek mint mentorok, segítve az intézmény jelenlegi hallgatóit, illetve mint a szolgáltatásra rászorulóak is. Kötődhetnek az intézményekhez az élethosszig tartó tanulás részeseiként, az intézmény által felkínált egyéb szolgáltatások hasznélvezőiként. A mérleg két serpenyőjét mérlegelve azonban inkább ők azok, akik többet adhatnak ebben a kapcsolatrendszerben. Számtalan módon támogathatják

anyaintézményüket kapcsolataik révén, a beiskolázási tevékenységben, anyagilag, stb. A végzett hallgatóknak van erre hajlandósága, amit a **3. ábra** is bizonyít.

3. ábra: Milyen módon tudná támogatni az anyaintézményben folyó oktatói-kutatói munkát?

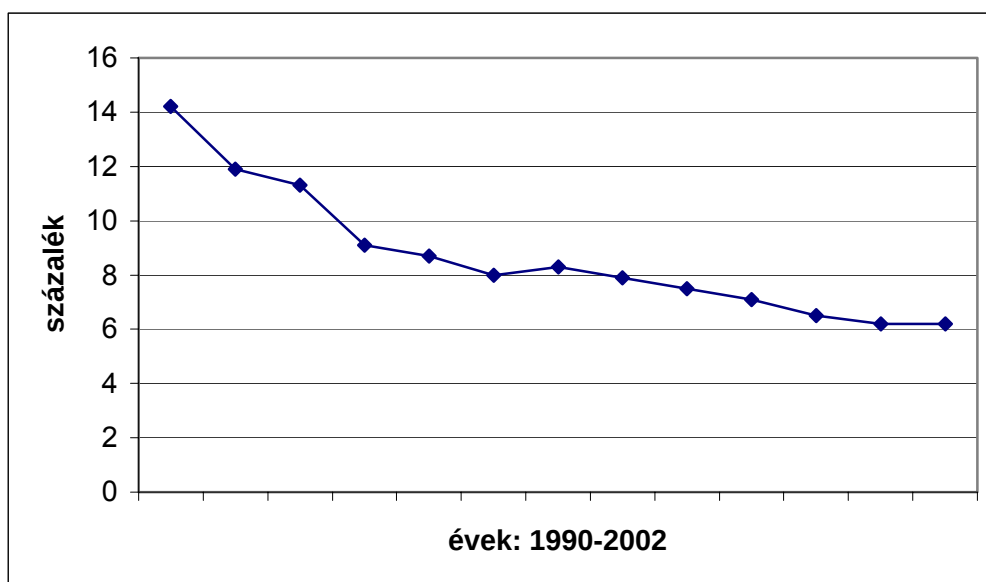

4. **A végzett hallgatókkal való kapcsolattartás egy másik dimenziója az folyamatos karrierkövetése.** Az intézmények hatékonysága ugyanis elsősorban a végzettek munkaerőpiacon való helytállása során mérhető le. Magyarországon néhány intézményben folyik csak rendszeres karrierkövetés, de elindult egy országos szintű felmérés is, mely valamennyi tudományterületet felöleli és az egyes szakterületeket rangsorolja a kapott eredmények tükrében. Ezen felmérések igen nagy mértékben befolyásolják a pályaválasztás előtt álló fiatalokat, akik napjainkban elsősorban azon egyetemeket és szakjaikat részesítik előnyben, melyek diplomájával biztosan és jó anyagi feltételekkel azonnal el is tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon.

5. A végzett hallgatók karrierkövetése mindezek mellett az anyaintézmények számára is felbecsülhetetlen értékű **információkat szolgáltat**, melyeket kiválóan beépíthetnek az egyes szakok tanterveibe, azok alapján új szakokat, szakirányokat indíthatnak be, megfelelve a munkaerőpiac folyamatosan változó igényeinek, ugyanakkor növelve versenyképességüket.

6. A rendszerváltás óta folyamatosan csökken az agrárszektorban foglalkoztatottak száma és aránya a nemzetgazdaság más ágazatihoz viszonyítva. Értendő ez az agrárfelsőfokú végzettségűekre is, hiszen egyre kisebb arányban helyezkednek el a végzettek az agrárszektorban (4. ábra). Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a statisztikákban kimutatott mezőgazdasági főfoglalkozású dolgozók számának csökkenésében a mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepének csökkenésén túlmenően más tényezők is szerepet játszanak.

4. ábra: A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya a nemzetgazdaság összes foglalkoztatottjához viszonyítva 1991-2002. között

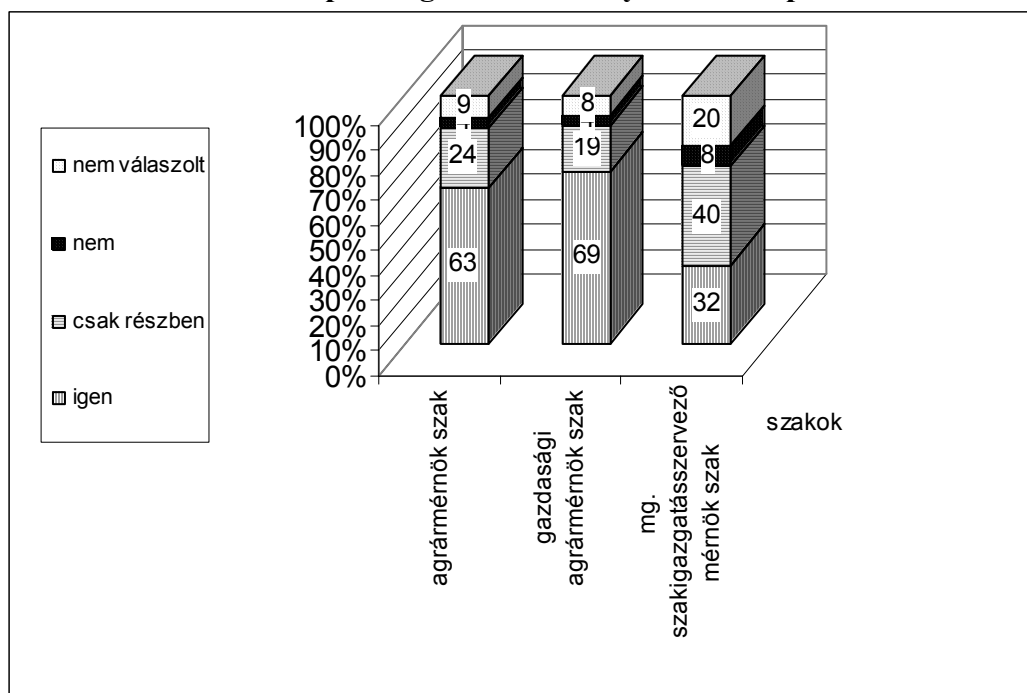

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2002

7. A végzett hallgatók igen magas arányban választják a továbbtanulást diplomájuk megszerzése után, vagyis felsőfokú képzésük nem zárul le az első diploma megszerzésével. A továbbtanulást választhatják „kényszerpályaként” ha nem sikerült képzettségüknek megfelelő állást találniuk, illetve végzés után azonnal is, még álláskereső előtt, hogy erősítsék, kiegészítsék munkaerőpiaci esélyeiket. A továbbtanulást megtalálhatjuk azonban igen nagy számban a munkavégzéssel párhuzamosan is.

8. A betöltött munkakör és a végzettség közötti kapcsolat az agrárfelsőfokú végzettségűeknél viszonylag alacsony, ami azt jelzi, hogy nagy számban nem végzettségükhöz méltó munkakörökben helyezkednek el. Felmérésünk az 5. ábrán látható képet eredményezte.

5. ábra: A képzettségi szint és elhelyezkedés kapcsolata

9. Felmérésem alapján az anyaintézmény minősítésére vonatkozóan a szakmai és alapozó tárgyak színvonala igen jó minősítést kapott, míg a gyakorlati és nyelvi képzést elmarasztalták a végzett hallgatók munkaerőpiaci tapasztalataik tükrében.

10. A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum hallgatóinak egyharmada-fele már egyetemi tanulmányaik megkezdése előtt rendelkezett nyelvvizsgával, ami az esetek zömében középfokú nyelvvizsgát jelent. Egyetemi tanulmányaik alatt zömmel angol nyelvet tanultak és nagy számban sikeresen letették az alap-, közép- vagy felsőfokú nyelvvizsgát.

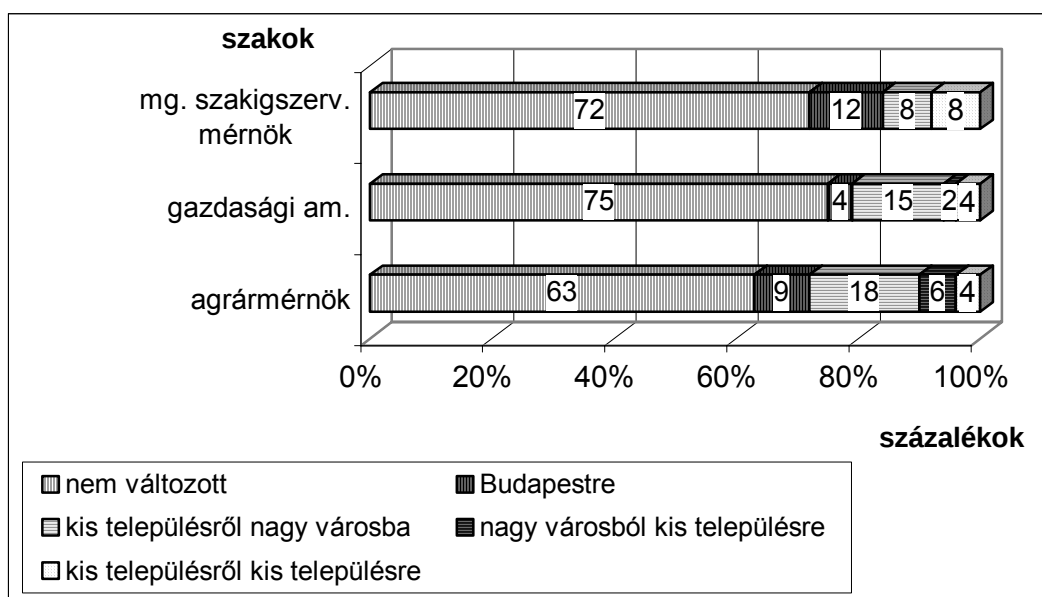
11. Ami a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum vidékfejlesztéshez való hozzájárulását illeti, megállapítható, hogy a Mezőgazdaságtudományi Kar vonzáskörzete a keleti országrész, de azon belül nem Hajdú-Bihar megye az uralkodó. Viszonylag nagy számú hallgató érkezik Békés megyéből és Szabolcs-Szatmár-Bereg

megyéből is. Az ország középső és nyugati részéből az egyes kistérségeket tekintve mozaikszerűen jönnek hallgatók a Karra. Szembetűnő, hogy a Kar viszonylag sok hallgatót vonz a Miskolci és Budapesti térségből.

12. **Az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Karra érkező hallgatók számát tekintve a keleti országrészben is meghatározó Hajdú-Bihar megye és azon belül is a Debreceni agglomerációs körzet.** Erre a Karra, az ország középső és nyugati részeit tekintve mindössze Budapest térségéből érkezik számottevő hallgatói létszám.

13. **A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum vidékfejlesztési szerepét elsősorban azokra a térségekre fejtí ki, ahonnan hallgatói jönnek,** miután azok kétharmada-, háromnegyede végzés után ott is helyezkedik el. A kapott válaszokat a 6. ábrán szemléltetem.

6. ábra: A végzetek lakóhelyváltozása egyetemi tanulmányok előtt és után

4. Az értekezés új, illetve újszerű eredményei

1. A téma hazai, de különösen nemzetközi publikálása egyre jelentősebb, ugyanakkor a területen született tudományos értekezések száma viszonylag kevés. Doktori disszertációmban feldolgoztam és szintetizáltam a kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat és felhívtam a figyelmet a téma aktualitására és jelentőségére.

2. A végzett hallgatókkal való kapcsolattartás külföldi rendszereinek, megoldásainak szintetizálásával a hazai gyakorlatban is nagy valószínűséggel alkalmazható példákat dolgoztam ki és tettem hozzáférhetővé. Ezt bizonyítja az, hogy a Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán 2003. novemberében elindult az alumni kapcsolatok újjászervezése, melyhez az én kutatómunkám is hozzájárult.

3. A DATE Mezőgazdaságtudományi Kar, illetve a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum 1995-2002. között nappali tagozaton végzett hallgatóiról adatbázist alakítottam ki, mely tartalmazza a végzett hallgatók elhelyezkedési tapasztalatait, az anyaintézmény minősítéséről, nyelvtudásukról és az anyaintézménnyel való kapcsolattartásról alkotott véleményüket. A végzett hallgatók karrierkövetése az általam kidolgozott kérdőív és a feltárt kapcsolódó szakirodalmak tapasztalataira építve rendszeressé válhat intézményünkben.

4. Elsődleges új ismeretekhez jutott az Agrártudományi Centrum

- a végzett hallgatók karrierjéről,
- az egyetemen szerzett elméleti és gyakorlati tudás végzett hallgatók által történő minősítéséről,
- a végzett hallgatók és az egyetem közötti kapcsolatok preferenciáiról.

5. A hivatkozott kérdőíves felméréssel megbízhatóan lehatároltam a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum hallgatói-rekrutációs területét, s feltártam a korábbi lakóhely, s a végzés utáni munkahely regionális összefüggéseit. A Centrum közvetlen kisugárzása elsősorban az Észak-Alföldi és Dél-Alföldi régiókra, valamint Budapestre terjed ki.

5. Az eredmények gyakorlati hasznosíthatósága

- a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában a végzett hallgatókkal való kapcsolattartás jelenleg az újjászervezés fázisában van. Az alumni rendszer működtetésében élen járó külföldi egyetemek tapasztalatainak és a témával kapcsolatos publikációknak a szintetizálása, valamint a hasznosítható tapasztalatok javaslatokként történő megfogalmazása kiváló elméleti alapozást nyújt intézményemnek az alumni kapcsolatok színvonalas kiépítéséhez,
- a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában a végzett hallgatók ilyen átfogó és mélységű karrierkövetése különösebb előzménnyel nem rendelkező tevékenység volt. A doktori munkám keretében kifejlesztett kérdőív, feldolgozási és kiértékelési módszertan segítségével azonban a végzett hallgatók karrierkövetése rendszeressé válhat intézményünkben. Ezen túlmenően, a karrierkövetési tevékenység beindításához igen hasznos segítséget jelentenek az egyes hazai felsőoktatási intézmények ez irányú tevékenységeinek bemutatása, valamint néhány országos szintű kezdeményezés ismertetése is. Mindezek szintetizálásával egy igen színvonalas karrierkövetési tevékenység lenne beindítható intézményünkben.
- az intézmény vezetői a kérdőíves felmérés alapján megbízhatóan értesültek a végzett hallgatók elhelyezkedéséről, nyelvtudásáról, az anyaintézményről illetve az azzal való kapcsolattartásról alkotott véleményükről, mely információk döntéshozatali munkájukban jól hasznosíthatók.

6. Publikációk az értekezés témakörében

1. "A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolata" (poszter), „Az Észak-Alföldi Régió Mezőgazdaság- és Vidékfejlesztése” konferencia, 2001. október 30. Debrecen
2. "A humánerőforrás-fejlesztés és az agrár-felsőoktatás kapcsolata Nyugat-Európában és Magyarországon" (poszter), Fiatal Magyar Tudományos Kutatók és Doktoranduszok Ötödik Világtalálkozója: „Információ és globalizáció a tudományban” c. konferencia 2001. április 20-22. Gödöllő, 96.o.
3. "Role of agricultural higher education in the rural development of East Hungary" (poszter) First International Symposium, „Prospects for the IIIrd Millennium Agriculture”, October 25-27, 2001 Cluj Napoca, Romania
4. "A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolata" (kibővített anyag), Agrártudományi Közlemények különszám, Debrecen, 2002, 31-34.o.
5. "Agrárfelsőoktatás a felvett hallgatói statisztikák alapján" (előadás) „Innováció, a tudomány és a gyakorlat egysége az ezredforduló agráriumban” c. mezőgazdasági, vidékfejlesztési, környezetvédelmi tudományos és szaktanácsadási nemzetközi konferencia, 2002. április 11-12. Debrecen, 143-147.o.
6. "Az egyetem és végzett diákjai közötti kapcsolat Nyugat Európai tapasztalatok alapján" (előadás), III. Alföldi tudományos tájgazdálkodási napok, 2002. október 17-18. Mezőtúr, 2-7.o.
7. "Felsőoktatás-agrárfelsőoktatás Magyarországon: Jelentkezési és felvételi statisztikák a Debreceni Egyetem megközelítésében" (előadás), VIII. Ifjúsági Tudományos Fórum, 2002. március 28. Keszthely

8. "Informatikai lehetőségek a végzett hallgatókkal való kapcsolattartásban" (előadás), Agrárinformatika Konferencia, 2002. augusztus 27-28. Debrecen, 356-363.o.
9. "The University and its alumni", (előadás), "University and Society, Current Problems of Regional Co-operation" scientific conference, April 21-23, 2002 Pécs, Hungary, 67-69.o.
10. "Alumnimarketing" (előadás) MOKKA Konferencia, 2003. szeptember 4-5. Debrecen
11. "A 2000-2002 között végzett gazdasági agrármérnökök és az egyetem közötti kapcsolat" (poszter), AVA Nemzetközi Konferencia, 2003. április 1-2. Debrecen, 379.o.
12. "Internet based communication between the Alma Mater and its graduates", (előadás) EFITA international conference, July 5-9, 2003, Debrecen, 315-321.o.
13. "Munkaerőpiaci visszajelzések, avagy karrierkövetés a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában" (előadás) IX. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok, 2004. március 25-26. Gyöngyös
14. "Az agrárszektorban foglalkoztatottak hazai munkaerőpiaci pozíciói" (előadás) Innováció, a tudomány és a gyakorlat egysége az ezredforduló agráriumában, Agrárgazdasági modellek a 21. század mezőgazdaságában konferencia, 2004. április 16. Debrecen, 138-139. o.
15. *"Alma mater – graduate relationship via Internet" Agrarian perspectives – Sustainable development of an agrarian sector, challenges and risks, 22 September 2004, Prague, Czech Republic. accepted.*

16. Végzett hallgatók karrierkövetése a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 2004, megjelenés alatt.

17. Agrárfoglalkoztatási helyzet Magyarországon és az Észak-Alföldi régióban. Competitio, Debrecen, 2004, megjelenés alatt.

18. Karrierkövetés. Agrártudományi Közlemények, Debrecen, 2004, megjelenés alatt.

7. Irodalomjegyzék

BILIK I.: 2003. Hallgatókövetés ahogy az intézmények csinálják (előadás). FIDÉV workshop, Budapest, 2003. június 13.

EMŐKEY A.: 2001. Mezőgazdasági szakképzés és kompetenciák. Egy vizsgálat eredményei. A falu, Budapest, XVI. évf. 4.sz. 81-89.o.

FÁBRI Gy.: 2001. A felsőoktatás munkaerőpiaci visszajelzései – A kutatások tükrében. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 3.sz. 33-34.o.

FIDÉV workshop: 2003. június 13. Budapest, Professzorok Háza (előadások)

FIDÉV jelentés: 2001. Jelentés a felsőoktatás nappali tagozatán 1999-ben végzett fiatal diplomások munkaerőpiaci életpálya vizsgálatának eredményeiről. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, FIDÉV Kutatócsoport, Budapest, 2001. szeptember

F. TÓTH B.: 2002. Egyetemek, főiskolák a mérlegen. Az első magyar felsőoktatási presztízsrangsor. Világgazdaság, Budapest, 2002. január 11. sz. 6.o.

KERÉKGYÁRTÓ GY-né et al.: 2002. Az elmúlt években végzett hallgatók véleménye az egyetemi oktatásról, az ott szerzett tudás felhasználhatóságáról I. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 9. sz. 55-56.o.

PATKÓS A.: 2002. Tömegképzés és pedagógia. "A tömegképzés pedagógiai kihívásai a felsőoktatásban" című konferenciáról. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 10. sz. 34-36.o.

UnivPRESS-ranking©: 2002. Szakértői tanulmány és az UnivPRESS-ranking© prezentációja a magyar egyetemek és főiskolák presztízsrangsorainak kialakításáról. Budapest

VAJDAI I.: 2002. Az agrárértelmiség helyzete és javaslatok az agrárgazdaság fejlesztésére a Gödöllőn végzett agrármérnökök véleményének felmérése alapján. GTTSZ Agrárpolitikai füzetek, Budapest, 5-63.o.

VÁMOS D.: 2002, A hatékonysági kérdések a felsőoktatásban I. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 4.sz., 36-38.o.

<http://www.om.hu>: FIDÉV 2001